

EGY ÚJABB BALKÁNI „LÓPOROS HORDÓ”: SZANDZSÁK

Koszovó – Metohija függetlenné válása után egy újabb konfliktusforrásra kell odafigyelniünk. A magyar határtól 300-350 km-re egy öntudatos, hitében erősödő muzulmán közösség él. Ráadásul konzervatív szunniták. Egy részük azonban ugyanúgy vahhabita, ahogy a csecsenek, vagy az Al-Kaida harcosainak nagy része. Már most jelentős ideológiai és anyagi segítség érkezik a vahhabita Szaúd-Arábiából. A helyzetet bonyolítja, hogy a szandzsáki muzulmánok ma öt független ország területén élnek. A 12 szandzsáki járásból 6 Szerbiában, 6 Montenegróban fekszik. De nagy számban élnek muzulmánok Bosznia-Hercegovinában, Albániában és a nemrég – legalábbis a nyugati világ nagy része által függetlennek elismert – Koszovóban is. Szerb rendőrök és muzulmán harcosok már többször vívtak életet is követelő fegyveres harcot, a szerb biztonsági szolgálat és rendőrség muzulmán fegyverraktárakat, és kiképző táborokat fedezett fel. A boszniai háborúban szerb források 15 ezer felfegyverzett muzulmán harcosról írtak. Milyen veszélyt jelenthet a szandzsáki konfliktus Magyarországra? Mi történne egy független muzulmán állam létrejöttével határainktól néhány száz kilométerre?

1. Rövid történelmi visszatekintés

A szeldzsuk – birodalom története az 1037-ben I. Tugrul bég hatalomra kerülésével kezdődött. A birodalom fénykorában Anatóliától Kínáig terjedt. A ma uralkodó diffúziós (a népek vándorlását elismerő és valló) történelemszemlélet szerint a 11. századtól Közép-Ázsiából Anatóliába türk törzsek érkeztek a szeldzsuk – birodalomba. A betelepülő és keveredő törzsek a *rendkívül konzervatív*, misztikus iszlámot valló szufista (nevük a „szűf” gyapjú szóból, amelyet hordtak eredt) *hittérítők* hatására felvették az iszlám vallást. (A modern török államban gondolkodó Kemal Atatürk 1925-ben betiltotta a konzervatív szufista rendházakat.) A birodalom népei közül az oszmánok magukhoz ragadták a hatalmat, és 1299-ben kikiáltották az Oszmán birodalmat, tehát tulajdonképpen dinasztia-váltás történt.

- Az oszmánok Európában 1352-ben vetették meg a lábukat Gallipoli elfoglalásával.
- 1361-ben vonultak be a törökök a mai Szandzsák területére.
- 1389-ben a rigómezei (Koszovszko polje, ma Koszovó) csata győzelme Szerbia függetlenségének végét jelentette.
- 1444-ben a várnai csata győzelemmel kiterjedt és megszilárdult az oszmánok balkáni jelenléte.
- A döntő győzelmet Bizánc bevétele jelentette 1453-ban.

A Balkán megosztott volt. A 6-7. században a Balkánra érkező különböző délszláv népek a 9. századra nagy tömegekben tértek át a keresztény hitre. Az egyház szakadása később megosztotta a délszlávokat, és a középkori Boszniában már három keresztény

egyház létezett: a katolikus, az ortodox és az úgynevezett Boszniai Egyház, amely a két másiktól független volt. A török birodalom hódítása nyomán a délszlávok közül legnagyobb számban a bosnyákok tértek át a muzulmán vallásra, nagyobb arányban, mint más délszláv népek tagjai. Az ott maradt keresztények áttértek:

- erőszakos térítéssel,
- ahogy a kisemberek alkalmazkodtak a megszállókhoz, mint annyiszor a történelemben bizonyos előnyökért cserébe (pl. hivatalviselés, földhöz jutás)
- utak, hidak, iskolák, fürdők építése, bizonyos
- szociális védelem a muzulmán vallásúak számára stb. példát mutattak, amely vonzóvá tette a muzulmán hitet.

A törökök a meghódított területeken viszonylag fejlett, áttekinthető közigazgatást hozott létre. A tartományok (szandzsákok, nevük a török „sancak” zászló szóból ered) élén pasa állt, a pasa munkáját a katonai-, pénzügyi és vallási tisztségviselőkkel álló tanácsadó testület (díván) segítette. A szandzsákokat náhijékre osztották. Hosszas és különböző kimenetelű és történelmi státuszt hozó háborúskodást követően a törökök 1878-ban a san stefanói békében elismerte a balkáni népek függetlenségét. Még ugyanebben az évben a berlini kongresszus elismerte Szerbia, Montenegró és Bulgária függetlenségét. Az Osztrák-Magyar Monarchia 1908-ban elfoglalja (annektálja) Bosznia-Hercegovinát, majd 1908-ban az ország részévé teszi (okkupálja), ám Szandzsákokat Törökországnak adták. 1913-ban a szerb – bolgár-török háború eredményeként Szandzsák visszakerült Szerbiához és Montenegróhoz. 1929-ig Montenegró része volt, majd 1941-ben a Szandzsákokat megosztják Szerbia és Montenegró között.

A közel ötven évi „kenyérrel és korbáccsal” kikényszerített [az önigazgatási modellén kiépült a gazdaság és a közigazgatás, hat egyenrangú tagköztársaság és két szintén egyenrangú autonóm terület, továbbá az ott élő nemzetiségek (oktatási, kulturális stb.) jogainak széleskörű elismerése [„bratsztvo i jedinstvo” [„братство и јединство” – „testvériség és egység”], valamint anyagi támogatása, emellett a büntetőjogi szigor a a nemzeti, etnikai stb. gyűlölködéssel, illetve a kommunista párt vezető szerepének megkérdőjelezésével szemben] a titói korszak látszólagos és valódi békét is jelentő időszak következett 1980-ig. Ez évben halt meg az egyébként horvát Joszip Broz Tito. Ezután kegyetlen, könyörtelen, a világháborús csetnik – usztasa leszámolást túlnövő polgárháború következett Jugoszlávia történetében, amely az egykori nagy és befolyásos Jugoszláviának széthullásával végződött.

A szandzsáki területen élők 1991. októberében ottani források szerint 69%-os részvétel mellett népszavazáson elért 98%-os többséggel kikiáltották a szerbiai és montenegrói felére egyaránt az autonóm Novi Pazár-i szandzsákokat. Ám de facto és de jure jelentősége nincs. A szerb központi kormányzat ezt nem ismerte el, és azóta sem ismeri el.

2006. júniusában a Montenegró parlamentje kikiáltotta a köztársaság függetlenségét, így a régióban élő muzulmánokat kettészakították, ami a jelenlegi bonyolult helyzetet tovább bonyolítja. Immár újabb két országban, ám az ottani muzulmánok szerint egységes entitásban élnek.

2. A szerbeknek szembe kellett nézniük az elmúlt évtized tényeivel

Nagy Jugoszlávia felbomlott (1991.) Jelen történelmi helyzetben nem fog ismét összeállni a jugoszláv állam. Bár horvát – szlovén kezdeményezésre 1918-ban és ideológia alapon 1945-ben összeálltak, de ma az EU-ban a nemzetállamiságnak nincs különösebb értelme. Bár a Balkánon sosem lehet tudni. A jugoszláv állam, különösen Titó személye, kiemelt kötődései az angolszász világhoz, a keleti blokk országaitól eltérő diplomáciai, gazdasági-kereskedelmi (jugoszláv dinár a nyugati valutákra szabadon beváltható volt, ezt megalapozta a turizmus, a külföldi vállalatok jugoszláviai jelenléte és nyugati exportja, a külföldön dolgozók bőséges pénzküldeménye) stb. kapcsolatok folytán tekintéllyel bírt. A két világrendszer közül egyikhez sem tartozó el nem kötelezett országok összefogásában, közös érdekeinek megfogalmazása szintén növelte Jugoszlávia szerepét, tekintélyét. Ne feledjük, hogy az ország lakosai „világúttelvel” utaztak, szabadon vállaltak munkát a nyugat-európai országokban.

Ez a kivételes (a nyugati államok a keleti blokk megosztása miatt még „rájátszva”, kivételezett) helyzet szűnt meg a három háború miatt, és annak folyamányaként Jugoszlávia széthullásával. A helyzetet bonyolította, hogy a háborús ellenségei közül Szlovénia függetlenné válását követően erőteljes gazdasági fejlődésnek indult, ma már az osztrák életszínvonal közelébe jár, és az Európai Unió tagja, pénzneme az Unió közös pénze. A másik volt háborús ellenség Horvátország gazdasága stabilnak mondható, a gazdaság fejlődése látványos (turizmus, autópályák épülése, Dubrovnik gazdagsága), erőteljes a németországi és vatikáni támogatás, jelentős még az Argentínában élő horvát közösség segítsége. Mindezek alapján Horvátország az Európai Unió „kapujában áll” (a sors, vagy a balkáni lét furcsa fintora, hogy pont Szlovéniával való vitája a tengeri talapzatról az oka az uniós csatlakozási folyamat lassulásának). Mindkét ország kiemelt kapcsolatokra törekszik északi és nyugati szomszédaival, és korrekt kapcsolatokra Szerbiával.

Szerbia – a jelen gazdasági válsághelyzetét most figyelmen kívül hagyva, már amennyiben az lehetséges – komoly gazdasági nehézséggel küzd. A három háború „költsége”, ez idő alatt a gazdasági embargó (odaát csak „zárlat”-nak nevezték, nevezik), jelentős háborús veszteségek (pl. gazdaságban, infrastruktúrában), továbbá a privatizáció igen lassú folyamata mellett magas a kereskedelmi mérleg hiánya. Tegyük hozzá mindehhez a Közép – Kelet - Európát jellemző korrupciót, és pénzmosást, amely mind – mind gátja a gazdaság fejlődésének. A szervezett bűnözés is jelentős. Erőteljes a fogyasztási termékek importja, ám ezzel szemben nem áll export, eladható termék vagy szolgáltatás, a hiány fedezését külföldi hitelekkel igyekeznek pótolni, amely azonban – a szerbek által nem mindig elfogadható - alkukkal, a politikai engedmények erősödésével jár. Beszédesebb adat az, amely szerint a szerb GDP az EU-átlag 27%-a 2006-2007-ben.³³⁶

Koszovó egyoldalú elszakadásához (2008.) még Európa országai is eltérően viszonyulnak. A nyugati országok, élén az Egyesült Államokkal az önálló Koszovó mellett áll, ám a Szerbia hagyományos barátai (Oroszország, Görögország, és maga Szerbia sem fogadja el Koszovó kiválását. Szlovákia, Románia, Spanyolország is elutasítja – mondhatnánk, hogy természetesen, hiszen ez utóbbi három hatalom fél leginkább a területvesztésegektől, és nem kíván az egyoldalú elszakadásra nemzetközi precedenst.

Koszovó kiválása a szerbek „Trianonja”, nemcsak önmagában a területvesztés, vagy vallási vonatkozásai (a pravoszláv vallás és kultúra bölcsője, itt alapították meg a

³³⁶ http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:i_kKKXII1DTkJ:www.vki.hu/sn/sn_143.pdf. [2009.07.25.]

Szerb Patriarchátust 1346-ban) okoz sokkot, hanem az, hogy a fejük felett, egy kis nemzet érvényesítette akarátát a szerbekkel szemben.

Gyakran ismételt érv Szerbiában, hogy Koszovó függetlenségének (egyoldalú) kikiáltása sérti az ENSZ BT 1244-es határozatát, amely 1999. június 10-én elismerte az akkori „Jugoszláv Szövetségi Köztársaság” – amelynek a mai Szerbia jogutódja – területi egységét.

Sajátos problémát vetnek fel a vajdasági autonóm törekvések. Vajdaság autonómiáját 1989-ben vonták meg. Azt reálisan látnunk kell, hogy az autonómia kérdésében eltérő felfogást vallanak az ott élő szerbek, és a más nemzetiségűek, különösen a magyarok. Míg a szerb törekvések a Belgrádtól való gazdasági függetlenedésre irányulnak, mert Vajdaság a mai Szerbia legfejlettebb régiója, egyszersmind éléskamrája. (A gazdasági vitákra jó példa erre a Szabackától délre menő autópálya építés ügye, amely kapcsán az építés és üzemeltetés nagyobb részét Vajdaság kellett volna vállalnia, míg hasznainak nagy része a központi költségvetésbe vándorolt volna.) Az ott élő magyarság autonómia törekvése az önkormányzatiságra, decentralizálásra (a helyben hozott döntések elsődlegességére), az oktatási, kulturális intézményrendszer stabilitására, sőt erősödésére koncentrál.

Ehhez még hozzá kell tennünk, hogy tizenhét éve tartó vízumkényszert Szerbiával szemben most oldották fel. 2010-től a szerbiai állampolgárok a biometrikus útlevelemmel szabadon utazhatnak Európába, mint régen a titói időkben. Szerbia, Montenegró, Macedónia felkerül majd az ún. fehér schengeni listára. Az útlevelek kiadása már megkezdődött Szerbiában. Ám óriási problémát jelent az, és erre a magyar határőrizetnek is fel kell készülni, hogy koszovói albánok is hozzájuthatnak szerb útlevelemhez, mivel Belgrád továbbra is saját állampolgárainak tekinti őket. Mivel nincs kapcsolat a koszovói és a szerbiai rendőrség között (Szerbia nem ismer el semmiféle koszovói hatóságot), így az a koszovói személy, legyen albán, szerb, esetleg más nemzetiségű, aki szerb útlevelet kér, és megfelel annak feltételeinek, gyakorlatilag ellenőrzés nélkül juthat immár az Európai Unióba is vízummentességet biztosító úti okmányhoz. Sajátos, de úgy látszik a Balkánon már csak így van, hogy állítólag a szerb és a koszovói maffia számos területen nemcsak megfér egymással, de együtt is működik (?) például ember-, cigaretta-, drogcsempészetben. Koszovón keresztül pedig gyakorlati nyitva az Európai Unió kapuja. A helyzet aztán még bonyolultabb, hogy az Európai Unió egyes országai (Szlovákia, Románia, Spanyolország) csak szerb útlevelet fogad el, koszovóit nem.

Szerbia az UCK-t (Ushtria Clirimtare e Kosoves, azaz a Koszovói Felszabadítási Hadsereget) mind mai napig terroristák gyülekezetének tartja. A politikai kétarcúságára újabb bizonyíték, hogy maga az USA állapította meg, hogy drogpénzekből finanszírozzák az UCK-t (igaz e tény felett az USA nagypolitikai érdekei miatt szemet hunyt.)³³⁷ Amint látható, hogy Szerbiát, a szerbeket komoly megrázkódtatás érte. Ezzel szemben egy igen – igen erőteljes szerb nemzeti érzület alakult ki, amelyet a kormányzat támogat („fűt”)

- Cirill betűk kötelező használata, ott is, ahol korábban latin betűt használtak maguk a szerbek is (pl. Szerbia középső, nyugati részein).
- Ami különös veszélyes tendencia, a települések lakossága etnikai összetételének megváltoztatására irányuló törekvések, így szerb többség létrejöttének támogatása városokban, falvakban (erre jó ürügy erre a polgárháborús, és a koszovói menekültek elhelyezése).

³³⁷ <http://www.mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=18887> [2009.07.25.]

- Az ortodox vallás felemelése.
- Jelentős szerb személyiségek szobrainak felállítása szerb és nem szerb többségű településeken.
- Szerb háború bűnösök felmentési pere (pl. 2009. tavaszán annak a Draza Mihajlovicnak a felmentéséért indítottak pert, aki egyébként harcolt a partizánok ellen és a focai, visegradi, szandzsáki muzulmán lakosság ellen elkövetett népiirtásért ítélték el³³⁸ stb.).
- A régi nimbusz visszaszerzéséért Belgrád óriási diplomáciai offenzívába kezdett annak érdekében, hogy házigazdája legyen a 2011-ben tartandó, el nem kötelezett országok csúcserkeztetének, amely akkor ünnepli fennállásának 50-ik évfordulóját.

3. A szandzsáki muzulmánok helyzete

Ma Szandzsák Novi Pazarral, mint fővárossal (szerbül: Novopazarski sandžak; törökül: Yeni Pazar sancagi; albánul: Sanxhaku i Pazarit të.) mindössze 8,7 ezer km². 12 járásból áll, ebből 6 Szerbiában és 6 Montenegróban található. Hat járás tartozik Szerbiához Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Nova Varos, és Prijepolje Priboj. Ugyanígy hat járás Andrijevica, Rožaje, Berane, Plav, Bijelo Polje és Pljevlja tartozik Montenegróhoz.

A Szandzsák a még viszonylag fejlett, a volt szocialista országok életszínvonalát, a lakosság lehetőségeit, állampolgári szabadságait, az árukínálatot stb. bőven meghaladó – azaz a titói élhető - Jugoszláviában is a legszegényebb régió volt. Ez az elmúlt évtizedekben nem változott. Így pl. Novi Pazarban, Szandzsák fővárosában az egy főre eső jövedelem a szerb nemzeti átlag 37%-a, Sjenicában 33%-a, Tutinban pedig csak 26%-a. De az ottani szerb településeken sem jobb a helyzet.³³⁹ A munkanélküliség, különösen a fiatalok körében igen magas. Mivel a szandzsáki területen korábban karavánutak haladtak a hegyek között, így a megélhetés a legális és az illegális kereskedelemre korlátozódott, korlátozódik.

Figyelemre méltó adat, hogy a jugoszláv polgárháború idején a szerb szakszolgálatok híriül adták, hogy „Szandzsákban mintegy 15 000 helyi muzulmán lakos van felfegyverkezve. Novi Pazarban 5000, Prijepoljében 4000, Sjenicában 3000, Tutinban és Pribojban 2000 stb. Nemcsak kézfegyverük van, hanem nehéz fegyverzettel is rendelkeznek”.³⁴⁰ Ez pedig szervezettséget, infrastruktúrát jelent a manapság is.

Az itt élő muzulmánok zöme szunnita volt és maradt. A vahabbizmus³⁴¹ a jugoszláv polgárháború ideje alatt vált népszerűvé a térségben. A vahabbita férfiak külsőségben hosszú szakállt hordanak, bajusz nélkül. Irányzatuk lényege az, hogy fundamentalisták, vissza kívánnak térni az „igazi”, mély muszlim gyökerekhez, szigorúan egyistenhittel. Mély konzervativizmusukkal még a más felfogású muzulmánokkal is szembeszállnak.

Míg a jugoszláv polgárháború idején még csak muzulmán harcosok érkeztek „testvéreik” megsegítésére, mára már a hittérítők a főszerep, akik leginkább a gazdag

³³⁸ (Újvidéki) Magyar Szó, 2009. április 29. 4.1.

³³⁹ www.prominoritate.hu/download/04huszka.pdf [2009.07.25.]

³⁴⁰ Vojska, 1992/8.sz. ISSN: 0354-2750 (Úgy hiszem, hogy 1996. után már nem jelent meg.)

³⁴¹ Mohamed ibn Abdul Wahhab XVIII. századi hitoktató nevéből ered. Fő műve: Tauhíd könyve. Tanaik szerint kötelező az egyistenhit, az kötelező az üzletek bezárása ima idején, korbáccsal is ki kell kényszeríteni az imákat stb. Szaúd-Arábiában, Kuvaitban, Arab Emirátusokban népszerű a vahhabizmus.

Szaúd-Arábiából érkeznek.³⁴² Mivel a szaúd-arábiaiak nagy része vahhabita, így a hittérítők vallási orientációja meghatározó lehet. Arab pénzekből újítják fel nemcsak Szandzsákban és Boszniában, hanem más országokban (pl. Horvátországban, Zágrábban) található minareteket, mecseteket. Terjed az iszlám nemcsak külsőségeken (a fiatal lányok felveszik, vagy visszaveszik a csadort), hanem lélekben is. Ma is folyik muzulmán fiatalok toborzása csecsenföldi háborúhoz.³⁴³ Nyilvánvaló, hogy ez „kölcsonösen is működne”, azaz esetlegesen szandzsáki háborúhoz csecsen harcosokat toboroznának.

A szerb belügyi egységeknek egyre több problémája adódik a muszlim szélsőségekkel. Tűzharcokról, áldozatokról minkét szerb és muzulmán oldalról egyaránt, felszámolt fegyverraktárakról és kiképző helyekről olvashatunk. Néhány idézet ennek érzékeltetésére: *„Egy ember meghalt, ketten pedig megsebesültek péntek hajnalban Szerbia déli részén rendőrök és az iszlám vahhabita ágához tartozó fegyveresek közti tűzpárbajban....Néhány héttel ezelőtt a rendőrség megtalálta egy kiképzőtáborukat, négy embert letartóztatott, s kisebb hadseregnek elegendő arzenált foglalt le.”*³⁴⁴

*„Szakértők szerint a vahabíták az egyik legnagyobb fenyegetést jelentik a Balkán számára.... A jelentéükről ezeken a területeken először Momir Stojanović, a Katonai Biztonsági Ügynökség volt igazgatója szölt nyilvánosan 2004 elején. Információi szerint a régióban mintegy 500 radikális vahabita volt akkor. A Dnevnik napilap írása szerint a beavatottak azt állítják, hogy manapság a raškai térségben 800-1000 vahabita található.”*³⁴⁵

Összefoglalva: Szandzsák ma is nagyon szegény országrész. Sok a fiatal, és sok közülük munkanélküli. Egyre terjed a muzulmán hit, és kisebb radikális, fegyveres csoportok léteznek. Jelentős az arab ideológiai támogatás. Eröteltjes érv a bosszú a polgárháborús vérengzésekért. A szerbekenél szintén egyre erősödő nemzettudatot látunk. A gazdasági problémákat, mint már annyiszor a történelemben a nemzettudat erősítésével, ellenségkép keresésével „hidalják át”. Félelmetes jelszavak szerb oldalról: *„Novi Pazár az új Vukovár!”* *„Sjenica a második Srebrenica!”* *„Kereszténység vagy halál!”* *„A muzulmánok "Krisztusgyilkosok!”* Azaz, amint látható néhol félelmetes indulatok feszülnek egymással szemben.

3.1. Szandzsák jövője:

A Balkánon egy biztos, még pedig az, hogy minden bizonytalan. Hogyan alakul Szandzsák jövője Szerbiában és Montenegróban? Vagy azokon kívül?

1. Az egyik legfontosabb tényező Bosznia – Hercegovina egyben maradása. Nyilván a nemzetközi közösség is jól tudja ezt, ezért áldoz sok pénzt és katonát ennek a mesterséges államalakulatnak a fenntartására. Ám Bosznia egysége kétséges. *„Bosznia-Hercegovina, mint szuverén állam egyfajta kitaláció.... A bosnyák állam haldoklik, nem több, mint üres kagyló, hiszen nem áll mögötte démosz.”*³⁴⁶

³⁴² <http://zona.hu/article/1920/az-islam-radikalisok-kozel-a-magyar-hatarhoz.html> [2009.07.25.]

³⁴³ <http://zona.hu/article/1920/az-islam-radikalisok-kozel-a-magyar-hatarhoz.html> [2009.07.25.]

³⁴⁴ http://kitekinto.hu/europa/2007/04/20/vahhabitak_tzharca_szerbiaban/ [2009.07.25.]

³⁴⁵ <http://archiv.magyarso.com/arhiva/2007/03/20/main.php?l=b4.htm> [2009.07.25.]

³⁴⁶ Pierré-Caps, Stéphane: Soknemzetiségű világunk. Kossuth Kiadó, Budapest, 1997. 6. l.

2. Nem vagyok abban biztos, hogy az EU-ban mindenki „örül” majd egy szabad mozgással rendelkező muzulmán lakosságnak, pl. a saját jogrendszerével, szokásaival, nyugati világgal való szembenállásukkal, szoros arab kapcsolatokkal, szaúdi hittérítőkkal, a jugoszláv polgárháborúban harcolt és nyilván visszatérő arab, netán al-kaidás önkéntesekkel. (Gondoljunk arra, hogy nem véletlenül húzódik – elsősorban Németországgal – az EU-nak Törökországgal való tárgyalásai.)

3. Ami biztos az az, hogy a muzulmán világgal esetleges újabb konfliktus (Irak áldozatokkal járó demokratizálása, az iráni atomerőmű problémája, a kiszámíthatatlan és áldozatokat hozó afganisztáni helyzet) senkinek sem hiányzik. És ha ez az ára Szandzsák függetlenségének?

4. Koszovó kiválása viszont már példát adott. Ám marad-e Koszovó önálló, vagy végképp „kihúzza gyufát”, és egy másik váratlan húzással egyesül Albániával? Ha két független állam egyesülni akar, aki ki állhat ennek útjába? Az egyesülés most az USA haragját vonná magára. Ám az USA helyébe léphetnek az arab országok. Az USA még egy konfliktust, netán háborút – nagy valószínűséggel - nem fog vállalni Koszovóért. Miért fontos ez? Mert a jelenleg öt országban élő muzulmánok „nagy országépítésének” lenne az első lépése, ami erőt, értelmet adna a többi országban élő muzulmánoknak az önállósodásukért vívandó a mainál keményebb, kiterjedtebb küzdelemhez. Persze a helyzet ennél bonyolultabb, mert akarják-e az albánok Nagy-Albánia kikiáltása után feláldozni albánságukat muzulmánóságukért?

5. Területcsere Szandzsákkal? Szerb „szentföldek” (Studenica, Stari Ras, Sopocani, illetve Durdevi kolostorok környéke) muzulmán többségű területekért? A II. világháborút követően a feszültség csillapításának sikeres eszköze volt egy szerb – horvát területcsere.

6. A muzulmán szélsőségesek csak a függetlenséget fogadják el. Erre készülnek fegyverrel, hittérítéssel, a muzulmán vallás felhasználásával. Az 1995-ben elkövetett szörnyű srebrenicai vérengzés, amelynek során a szerbek kivégeztek 8000 muzulmán férfit, és fiúgyermeket – állandó szívhez szóló érv a szerbek elleni leszámolásához.

7. Netán a szandzsáki kérdés esetleg újabb adu lesz Szerbia kezében az EU-val folytatott tárgyalások során? Az újabb pénzügyi segélyekért, támogatásokért, vízummentes útlevelért stb. folynak az alkudozások, pl. Ratko Mladic kiadatása (a legújabb pletykák 2009. december 31-ről szólnak, addig fogják „megtalálni” a Boszniában emberiség elleni bűncselekményekért elkövetett Mladicot). Alkudozások várhatók: az autonómiák sorsáról, terjedelméről, Talán alku eredmény volt a II. világháború után elvesztett vagyonokért némi kárpótlás meghirdetése odaát vagyonevidentálásnak nevezett, már tartó, még le nem zárult folyamat. Megalakult egy vizsgálóbizottság a titoisták által elkövetett emberiség elleni bűntettek, megtorlások vizsgálatára. Esetleg a bocsánatkérés(?)³⁴⁷ is lehet az eredménye, a magyarokat érintő az ottaniak ezreinek kivégzésével járó csurogi, zsabylai, mozsori tömegmészárlásért.

8. A saját hazával nem rendelkező, több országba szétszóródott, elnyomott kisebbségek tragédiájára és éppen emiatt veszélyére (hiszen másként már érvényesíthetik jogaikat) látunk, tapasztalunk példákat – akár - az arab világban is. A kurd kisebbség is hat országban él, vagy a szintén több országban élő palesztinok problémája 1948. óta

³⁴⁷ „megbocsátani csak akkor lehetne, ha volna kinek, ha lenne, aki bocsánatot, megbocsátást kérne...” (Újvidéki Magyar Szó, 2009. április 27. 4.1. szám)

megoldatlan. (Néhol még felvetődik a Pireneusok két oldalán élő baszkok helyzete is. Spanyolország nyilvánvalóan ezért ódzkodik Koszovó függetlenségének elismerésétől.) A realitás és az EU óvatos ajánlásai a vajdasági autonómia mellett a szandzsáki autonómia irányába is mutat.

Az autonómia kérdését – tehát - egyfajta adunak érzem a szerb politikában. Az időhúzás oka lehet a lakosság nemzetiségi arányai megváltoztatásának folytatása (?) (a Vajdaságban ezt lakosság betelepítéssel befolyásolják, továbbá mivel Tadic-kormány csökkenteni kívánja a parlamenti képviselők számát, ez a választási körzetek átszabásával jár – ennek rossz-szájízű, a magyar választókat felaprózó megvalósulását már láttuk más szomszédunkkal – reméljük ez nem lesz jellemző Szerbiában). Viszont a megváltozott lakossági arányszám, vajdasági és belgrádi parlamenti stb. képviselő megváltozott tartalmat is jelent az EU-val folytatott alkudozásokhoz.

4. Magyarországot érintő potenciális problémák:

1. Érdemes odafigyelni szerbiai politikai folyamatokra, hiszen ez Magyarországot közvetlenül, vagy közvetve is érintheti. Közvetlenül és közvetetten is érint bennünket a vajdasági autonómia kérdése. Ma mind a Magyar Koalíció, mind a Szandzsáki Szociáldemokrata Párt támogatja a mostani, 2008-tól működő Tadic-kormányt. Mindkét párt – többek között - régiójuk autonómiáért küzd. Ha a 6 szandzsáki járás Szerbia része marad, akkor nem képzelhető-e kétféle joggal, köteleességekkel felruházott autonóm státusz, hiszen akkor a „másik” autonóm terület joggal sérelmezhetné ezt a helyzetet. Ám, ha a szandzsáki szélsőségesek feszült, fegyveres konfliktussal terhelt helyzetet teremtenek, akkor az autonómia kérdése is bizonytalanra válik, nem beszélve – emiatt is – egy újabb szerb menekült hullámmal, akik a Vajdaságba érkehetnek majd. (Ma egyébként az egyik legvitatottabb kérdés az autonómia kapcsán, hogy köthet-e az autonóm terület önállóan nemzetközi szerződést – jól sejtjük, hogy miért vitatkoznak ezen Belgrádban, persze nem egyszerű Tadicéknak „eladni” az autonómia gondolatát a szerb lakosoknak.)

2. Szandzsák kiválása előreláthatatlan szerb reakciókat is kiválthat, pl. egy másik nemzetiség (nemcsak a magyar) irányába, illetve a megmaradt szerb területek mindenáron egyben tartása érdekében. Az autonómia kérdésének közvetlen problémája tehát az ottani magyarság szülőföldjén maradása, vagy Magyarországra áttelepülése, menekülése. Közvetetten érinthet, ha a nemzetiségi kérdés túl dimenzionált lesz a magyar belpolitikában, és ez hazai politika, közbeszéd része lesz. Politikai pártok felkaphatják választási témához, érzelmek felszításához. Netán ez értelmetlen feszültséget szíthat Magyarország és Szerbia közt. (Elég feszültséget keltenek a szlovák nemzetállami törekvések.)

3. Ha a szerb hatóságok nem tudják kontrollálni azt, hogy kinek is adnak szerb útleveleket, akkor féltő, hogy olyan személyek is hozzájutnak a magyar határellenőrzés után az Európai Unióba szabad mozgást biztosító úti okmányhoz, akiknek az országban, vagy az Unióban való tartózkodása nem kívánatos, sőt veszélyes is lehet (szervezett bűnözés, terrorizmus). Feszült politikai helyzet, esetleges fegyveres konfliktus az ország határaitól 250-550 km-re (Bosznia, Szandzsák stb.) Az úti okmányok kiadás kontrollálásának kikényszerítésében az EU-nak óriási felelőssége van.

4. Az előzőekkel is összefüggésben közvetlen problémát vet fel a szerb és albán szervezett bűnözés összefonódása (?) – pl. drog-, cigaretta-, embercsempészetben -, amely a leleplezést, a nyomozást gátolja. Túl az erőcsoportosuláson, mint potenciális veszélyen, ha

olyan területre tudnak visszavonulni, ahol a szerb hatóság nem kíván lépni (?), akkor ez biztos asylum. Persze ezek kérdések, amiben remélhetőleg a magyar szakszolgálatok jól informáltak.

5. A további közvetlen problémát felvető okok, már csak egy esetlegesen elhúzódó nagyon feszült politikai, vagy fegyveres konfliktus esetére lehetnek igazak:

- Magyarország valószínűsíthetően (ismét) NATO felvonulási terület lesz,
- (ismét) gazdasági embargót kell betartanunk, betartatnunk,
- (ismét) menekültek érkehetnek stb.

Azt biztos állíthatjuk, hogy a Szandzsák (és az ott élő muzulmánok sorsa) az USA – EU – Szerbia, Montenegró, Bosznia, Albánia – arab országok: nagypolitikai játszmájának, és politikai érdekei alapján dől el, ehhez a Szerbiával szomszédjának, Magyarországnak vajmi kevés beleszólása lesz.